

Družbeno-politična vloga in kulturno-izobraževalno poslanstvo ptujskih glasbenih društev druge polovice 19. stoletja ter njihov vpliv na Glasbeno matico Ptuj¹

Darja Koter
Univerza v Ljubljani
University of Ljubljana

Spodnje Štajersko mesto Ptuj (nekoč Pettau), ki je do konca prve svetovne vojne sodilo pod upravno središče deželne vlade v Gradcu, je skozi 19. stoletje in do konca prve svetovne vojne veljalo za nemško mesto, čeprav leži na območju, ki ga stoletja naseljujejo Slovenci. Za štajerska mesta je bila v obravnavanem času značilna intenzivna migracija pripadnikov nemške, češke in še katerih drugih narodnosti, kar je bila posledica nerazvitega šolstva in posledično velikega pomanjkanja domačega izobraženega kadra.¹ Mesto Ptuj je nižjo gimnazijo dobilo šele leta 1869, možnosti nadaljnega izobraževanja v večjih mestih monarhije pa so imeli le redki posamezniki. Vsesplošni razvoj, značilen za drugo polovico 19. stoletja, je zahteval več izobražencev na vseh področjih, zato so vsa pomembna mesta v mestni upravi, gospodarstvu in šolstvu zlahka zasedali šolani prišleki iz nemških in čeških mest. Večina ptujskih meščanov je bila nemške narodnosti, saj so v tedanjem mestu Pettau našli dovolj možnosti za svoj gospodarski in kulturni razvoj. Svojo nadvlado je nemška stran izkoristila za germanizacijo slovenske Štajerske, ki so jo izvajali državni aparat, vojska, šolstvo, sodstvo, uprava ter društva in časopise, deloma pa je bila uspešna tudi med socialno nižjimi sloji slovenskega prebivalstva. Njihovi pripadniki so se zaradi materialnih koristi in možnosti preživetja pogosto asimilirali z nemškim prebivalstvom. Nemški jezik je bil stalnica, čeprav so bili med izobraženimi meščani tudi Slovenci različnih poklicev ter vodilni v utrjevanju rodo-

1 Prispevek je financiral ARRS, P6-0376, raziskovalni program Gledališke in medumetnišne raziskave..

ljubja in razvoja splošne in glasbene kulture. Pomembno politično vlogo so imela tudi društva, ki so se sicer deklarirala za nepolitična, v bistvu pa so bila glavni nosilci agitacije narodne miselnosti. Skladno z družbeno-političnim razvojem in zakonodajo so od 60. let pospešeno ustanavljali kulturna in druga društva z izobraževalno, družabno in tudi politično noto. Po načelih kozmopolitizma in nacionalne strpnosti je bilo članstvo v prvih letih v večini kulturnih in glasbenih društvih narodnostno mešano, pomembna je bila zgolj posameznikova razgledanost in pripadnost društvu. Toda družbeno-politična in kulturna gibanja so tudi na tem območju sledila vsesplošnim evropskim trendom, zato so se od 70. let 19. stoletja stopnjevala politična nasprotja, kar je prebivalstvo delilo na dva pola in vsak izmed njiju je z vso močjo in razpoložljivimi sredstvi utrjeval svojo narodno zavest. Pri tem so imela vidno vzgojno-izobraževalno in agitacijsko vlogo glasbena društva. Le-ta so namreč na svojih shodih in prireditvah uspešno združevala glasbo z nacionalnim nabojem in politično obarvane nagovore društvenih veljakov. Najvplivnejša na Ptujju tega časa so bila nemško pevsko društvo *Männergesang Verein Pettau* (ustanovljeno leta 1863), slovensko naravnana *Narodna čitalnica* (ustanovljena leta 1864), ki je ob zborovskem petju spodbujala in razvijala glasbeno izobraževanje, *Pettauer Musikverein* (ustanovljen leta 1878) z instrumentalno dejavnostjo in prvo javno glasbeno šolo v mestu ter ne nazadnje *Mestna godba*. Vodili so jo šolani kapelniki različnih narodnosti, ki so dejavno skrbeli za vzgojo svojega podmladka, vrhunec njihovega delovanja pa je bila ustanovitev dijaškega doma deške obrtne šole na začetku 20. stoletja, ki je bil svojevrsten glasbeni zavod za mlade godbenike. Vsa omenjena društva so skozi svojo nacionalno noto skušala doseči čim višjo raven poustvarjanja zborovske, komorne, orkestralne ali godbene glasbe ter imela dolgoročni vpliv na vzpostavitev profesionalnega glasbenega šolstva po prvi svetovni vojni, ki se je oblikovalo v Glasbeno matico Ptuj.²

Na primeru moškega pevskega društva *Männergesang Verein Pettau* (tudi *Männer- Gesang-Verein in Pettau*) lahko sledimo vprašanju in odgo-

- 2 O družbeno-političnih razmerah, vlogi kulturnih društev, njihovem delovanju in pomenu v drugi polovici 19. stoletja na Ptujju glej: Blagoj Jevremov, »Vpliv občinske politike na delovanje društev na Ptujju pred prvo svetovno vojno«, v *Ptujski zbornik IV*, ur. Jože Curk (Maribor: Založba Obzorja, 1975), 223–33; Viktorija Kolarič, »Društveno življenje v Ptujju 1870–1918« (dipl., Pedagoška akademija Maribor, 1985); Janez Cvirn, »Politične razmere na Štajerskem v času vladavine grofa Taffeeja (1879–1893)«, *Časopis za zgodovino in narodopisje* 73, št. 1 (2002): 7–12; Nataša Kolar, »Narodnostne razmere na Ptujju med letoma 1860 in 1882«, *Časopis za zgodovino in narodopisje* 73, št. 1 (2002): 29–36.

vorom o tem, ali in kako je zborovsko petje vplivalo na oblikovanje nacionalne identitete in utrjevanje narodne zavesti društvenih članov in njihovih podpornikov ter ne nazadnje, ali je s svojo glasbeno dejavnostjo spodbujalo glasbeno izobraževanje. Ptujski *Männergesang Verein* je bil ustanovljen leta 1863 kot prvo pomembnejše kulturno društvo v mestu, uradno in najbolj aktivno pa je bilo med letoma 1876 in 1913. Sledilo je starejšim, sebi enakim društvom monarhije ter ciljem: gojiti lepo petje in družabnost, vendar so tovrstna društva vzporedno z družbeno-političnimi spremembami povzela tudi nacionalistične težnje. Imela so aktivne in podporne člane, pevci so bili zgolj moški, pripadniki različnih slojev in poklicev.³ Vodilni ptujski društveniki so bili ugledni meščani, predstavniki oblasti, obrtnikov, učiteljev in drugih. Ubrano petje je bilo eno temeljnih reči združevanja, sprva kot del zabavnih prireditev in veselic, kar potrjuje tudi prvi slogan društva, ki se glasi: *Frei im Lied,/ Frei im Wort,/ Sei des Sanges./ Treuer Hort!*⁴ Skladno z družbeno-političnimi napetostmi so sredi 80. let slogan spremenili in zanj izbrali precej bolj nacionalno, celo nacionalistično noto: *Von Ort zu Ort,/ Von Hang zu Hang,/ Von Strand zu Strand / Bleib' unser Hort / Im Alpenland / Das deutsche Wort,/ Der deutsche Sang !* (Robert Hammerling),⁵ medtem ko v 90. letih na vabilih na pevske prireditve, t. im. *Liedertafle*, zasledimo naslednje verze: *Das Herz dem Land,/ Der Kunst die Hand,/ Im Liede frei, / Stets deutsch und treu.* (Dr. Josef Kessler).⁶ Med zborovodji so bili glasbeno izobraženi meščani, učitelji, kapelniki in skladatelji. Johann Ranner (član pred letom 1878) je bil zborovodja, šolski inšpektor, kapelnik ptujске mestne godbe in celo skladatelj, njegov namestnik oziroma pomočnik je bil Anton Weixler, učitelj v osnovni šoli in organist mestne cerkve. Za leto 1890 sta kot zborovodja navedena Josef Haring, sicer osrednja osebnost glasbene šole *Musikvereina*, kjer je poučeval violino, klavir, zborni petje in ansambelsko igro, in Viktor Schulfing, ki je bil tudi pianist. Kot glavni zborovodja je sledil Dr. Julius Weiss von Ostborn, njegov pomočnik je bil Fraz Haring, sicer vodja mestne godbe, imenovane *Pettauer Musikvereins-Kapelle*, in učitelj glasbene šole glasbenega društva *Musikverein*. Za leto 1904 se kot glavni zborovodja in glasbeni direktor društva omenja Hermann Rundigeber, kot pomočnik pa učitelj Franz Hüblbauer. Zadnji delujoči glasbe-

3 Darja Koter, »'Pettauer Männergesangverein' and its political and socio-cultural context«, v *Choregesang als Medium von Interkulturalität: Formen, Kanäle, Diskurse*, Band 3, ur. Erik Fischer (Stuttgart: Franz Steiner Verlag, 2007), 241–2.

4 Ibid., 243.

5 Ibid.

6 Ibid.

nik društva med letoma 1905 in 1913 je bil učitelj Franz Mühlbauer kot glasbeni direktor in vodja petja.⁷ Z leti si je društvo zadalo bolj smeje glasbene cilje in prirejalo koncerte z zahtevnejšim posvetnim in nabožnim repertoarjem.⁸ Ni pa znano, da bi imelo svojo pevsko šolo, kar je bila sicer pogosta praksa glasbenih društev. Predvidevamo, da so se predvsem mlajši pevci kalili v glasbeni šoli *Musikverena*.⁹ Ker so imeli vodje petja in glasbeni direktorji društva glasbeno izobrazbo, pedagoške izkušnje in so aktivno sodelovali v glasbenem šolstvu, je povsem mogoče, da so se tudi na pevskih vajah intenzivno posvečali pevski tehniki ter tako urili svoje člane. Zagotovo si je društvo prizadevalo gojiti ubrano petje, saj je na program ob takrat popularnih nemških skladateljih z deli s poudarjeno nacionalno noto na sporede uvrščalo obsežnejša in zahtevnejša dela priznanih evropskih skladateljev.¹⁰ Društvo se je redno povezovalo s sorodnimi in po kvaliteti primerljivimi društvi. Velika pevška slavja, ki so veljala za vrhunec nemške pevske kulture časa (podobno je bilo s slovenskimi pevske društvi), so potekala v združenih zborih, in sicer v vseh večjih mestih Štajerske. Kot primer navajamo pevsko slavje *Sangerfest Männergesangvereina* leta 1893 na Ptujju na Binkoštni ponedeljek, o katerem so v mestno kroniko zapisali:

[...] mesto okrašeno s številnimi črno-rdeče-zlatimi zastavami, čudovito povorko z množično udeležbo gostujočih pevskih društev iz Maribora, Celja, Gradca [...], preko vseh pričakovanj, pred mestno hišo tribune, okrašene z rokami ptujskih deklet, prekrasen pogled na vihteče bandere, pevcem so meščani za dobrodošlico metali šopke cvetja [...] zvečer je bil v pevski hali 'Liedertafel', kjer nisi mogel dobiti sedeža in aplavz je bil zelo močan [...], kar je potrjevalo pripadnost nemški nacionalnosti, posebno ta na Spodnjem Štajerskem – teh čustev je bilo veliko, v slovesni povorki je bilo približno 400 pevcev, pri 'Liedertafelu' pa ok. 1100!"

7 Ibid., 245.

8 Ptujsko društvo je imelo v bližnjih večjih mestih, kot sta Maribor in Gradec, odlične vzore. Mariborski *Männergesang Verein* je bil ustanovljen že leta 1846. Nastopal je tudi v okoliških krajih, se izkazal z raznolikim, tudi umetniškim programom, in imel za svoj naraščaj svojo pevsko šolo. Glej: Manica Špendal, »Razvoj glasbenega življenja v Mariboru«, v *Maribor skozi stoletja. Razprave I*, ur. Jože Curk, Bruno Hartman in Jože Koropec (Maribor: Obzorja, 1991), 646–7.

9 Koter, »'Pettauer Männergesangverein' and its political and socio-cultural context«, 245.

10 Ibid., 248–50.

11 Zgodovinski arhiv Ptuj (dalje ZAP), Chronik von Pettau vom 14. 1. 1893 bis 1909. R-75 (Kronika IV), vpis z dnem 21. 5. 1893.

Društvo, ki je imelo med 75 in 120 članov, je redno prirejalo *Liedertafle* (pa tudi t. im. *Sommerliedertafel*, *Winterliedertafel*, *Herbstliedertafel* in *Folklidertafel*), sodelovalo pri različnih družbenih in kulturnih dogodkih v mestu in pri predstavah ptujskega gledališča. Nastopi moškega pevskega zbora so bili bodisi samostojni bodisi v sodelovanju z ženskim zborom, ki se je sčasoma oblikoval znotraj društva, razvijalo je tudi pevske kvartete ter prepevalo ob spremljavi orkestra *Musikvereina*. Prireditve so potekale v prostorih nemško orientiranih društev, kot je dvorana Kazina (*Casino Halle*) ali Nemški dom (*Deutsches Heim*), pa tudi drugod in so bile dobro obiskane.¹² Uspešno delovanje *Männergesang Vereina* je bilo skladno z dejstvom, da so imeli Nemci proti koncu 19. stoletja in do prve svetovne vojne v mestih Spodnje Štajerske vse ključne položaje v gospodarstvu in politiki, še najbolj pa v občinskih upravah. Tako ne čudi, da je imel *Männergesang Verein*, ki so ga vodili pomembni nemški uradniki, moralno in finančno podporo pri uresničevanju svojega nacionalno usmerjenega programa. Slovenci so bili v tem kontekstu v slabšem položaju. Utrjevanje nemštva je bilo v zadnjem desetletju pred prvo svetovno vojno s podporo ponemčevalnih organizacij, kot sta bili *Sachulverein* in *Südmark*, še uspešnejše. Uresničevanje ciljev vseh društev pa je bilo odvisno od povezovanja političnega programa s kulturno dejavnostjo. Tako je bilo v navadi, da sta obe nacionalni strani privabljali na prireditve, manifestacije in na nacionalno politične shode z vabili, ki so za zaključek napovedovali kulturni program in ples ali podobno. Kadar razvedrilni program ni bil organiziran, je bila udeležba izjemno nizka, kar dokazuje, da sta imela kulturni in zabavni program pri utrjevanju nacionalnih idej ključno vlogo.¹³

Zborovsko petje slovenskih posvetnih pesmi v organiziranih pevskih skupinah se je v primerjavi z nemškimi *Liedertafli*, ki so nastajali od zgodnjega 19. stoletja, razvilo šele z ustanavljanjem čitalnic z začetkom 60. let. Čitalnične bésede so v razvoju skupnega petja orale ledino tudi na slovenskem Štajerskem. Ptujška Narodna čitalnica je nastala leta 1863, pobudniki pa so v pozivu k ustanovitvi zapisali, da si bo društvo prizadevalo za duševno rast, izobraževanje v slovenskem jeziku in kulturni razvoj slovenskega

12 Koter, »'Pettauer Männergesangverein' and its political and socio-cultural context«, 245.

13 ZAP, Chronik von Pettau II 1886–1892. R-74 (dalje KRONIKA II), 161.

naroda,¹⁴ v pravilih pa izrecno poudarili, da društvo nima političnih ciljev.¹⁵ Tako kot pri nemških društvih se je tudi pri čitalnici kmalu izkazalo, da sta kulturni in politični razvoj Slovencev potekala v tesni soodvisnosti. Ustanovni in nato vodilni člani so bili narodno zavedni posamezniki, notarski pripravnik dr. Avgust Čuček, zdravnik, pisatelj in politik dr. Josip Vošnjak, ptujski kronist Ferdinand Rajšp ter duhovniki Božidar Raič, Oroslav Caf in Jakob Meško.¹⁶ Ustanovitev slovenske čitalnice pa so podpirali tudi razumniki nemškega porekla, kot je bil Mihael Herman, ki se je priučil slovenskega jezika, postal vnet zagovornik političnega in kulturnega programa slovenskih Štajercev ter prvi pobudnik in sklicatelj ustanovnega odbora ptujske čitalnice.¹⁷ Bil je sodni uslužbenec, član štajerskega deželnega odbora ter deželni in nato državni poslanec. V deželnem zboru se je dejavno zavzemal za enakopravnost vseh narodnosti v državi. V prvem odboru Narodne čitalnice v Ptuj, ki je začela delovati 1. junija 1864, so za predsednika izvolili narodnjaka Avgusta Čučka, Herman je prevzel funkcijo podpredsednika, med letoma 1867 in 1868 pa je bil celo predsednik.¹⁸ Kljub temu da so se nacionalne strasti od 80. let 19. stoletja bolj razplamtele, so bile v društvih obeh narodnosti tudi častne izjeme. Kadar je bilo treba poskrbeti za napredovanje v zborovskem petju, komornih ali orkestralnih zasedbah, najeti dobrega učitelja za glasbeno šolo ali kapelnika mestne godbe, pri ključnih odločitvah narodnost ni bila več pomembna, temveč predvsem strokovnost in pripravljenost k sodelovanju. Tako ni bilo redko, da so pri glasbenih dejavnostih v *Männergesang Vereinu*, Narodni čitalnici ali pri *Musikvereinu* sodelovali isti posamezniki ne glede na nacionalno pripadnost.

14 ZAP, fond Muzejsko društvo (dalje MD), šk. 28, mapa MD-II-1/1, Čitalnica, leto 1863, Poziv (tisk v slovenskem in nemškem jeziku).

15 ZAP, fond MD, šk. 28, mapa MD-II-1/1, Pravila Narodne čitalnice v Ptuj (rokopis), datirano z dnem 23. 7. 1863.

16 O delovanju ptujske Narodne čitalnice in posameznih članov je objavljenih več prispevkov, med najpomembnejšimi so: Ivan Strelec, *Zgodovinske črtice o 'Narodni čitalnici v Ptuj' povodom njene petindvajsetletnice* (Ptuj: Lastna založba Narodne čitalnice, 1889), <http://www.dlib.si/?URN=URN:NBN:SI:DOC-123CA1T3>; dr. Fran Jurtela, *Spomini mojega življenja*, Ptuj, rkp. z dnem 25. 1. 1922, hrani ZAP, fond MD-38; Josip Komljanec, »Ob proslavi petdesetletnice Narodne čitalnice v Ptuj«, *Ptujski list*, 7. september 1919; Fran Alič, »Nekdanja čitalnica in stari Narodni dom v Ptuj«, *Ptujski zbornik* II, št. 1 (1962): 253–66, <http://www.dlib.si/?URN=URN:NBN:SI:doc-L1SN38LA>; Ljubica Šuligoj, »Ptujška čitalnica in njen Narodni dom«, v *Celjski zbornik* 1997, ur. Janko Germačnik (Celje: Osrednja knjižnica, 1997), 115–34, <http://www.dlib.si/?URN=URN:NBN:SI:DOC-A8JWZAJX>.

17 Prim.: Strelec, *Zgodovinske črtice o 'Narodni čitalnici v Ptuj' povodom njene peindvajsetletnice*, 1.

18 Ibid., 4, 12.

V prizadevanjih za slovenski kulturni in politični program so v ptujski Narodni čitalnici že ob slovesni otvoritvi, ki je bila 5. septembra 1864, na slavnostni program uvrstili tudi množično zborovsko petje. V pevskih točkah so poleg domačih sodelovali pevci iz okoliških krajev, Slovenske Bistrice, Frama in Maribora, skupaj 60 pevcev. Povabljeni zbori so se predstavili v samostojnih točkah in v združenem zboru, kar je prireditvi dalo posebno slovesen in narodni značaj. Čitalnica je za to priložnost pri tiskarni Jožef Blaznik v Ljubljani natisnila tudi besedila skupnih zborovskih pesmi, in sicer *Naprej zastava slave* Davorina Jenka, *Savico* Gregorja Riharja, *Budnico* Benjamina Ipavca, *Slovensko deželo* Janeza Miklošiča in *Hej Slovani*. V mestni cerkvi so ob tej priložnosti prvič peli slovensko mašo. Združeni zbor je vodil učitelj, organist, zborovodja in skladatelj Janez Miklošič (brat slavista Frana Miklošiča). Med povabljenimi visokimi gosti je bil tudi dr. Janez Bleiweis.¹⁹ V naslednjih letih so bile v okviru čitalnice številne prireditve, pri katerih je bil aktiven tudi društveni pevski zbor, ki je sodeloval pri besedah in dramskih igratih. Ivan Strelec je ob petindvajsetletnici društva zapisal, da je čitalnica v lastni režiji ali v sodelovanju z društvi iz drugih krajev do leta 1889 priredila okrog 150 prireditev. Nekatere med njimi so bile dobrodelne, druge spominske ob obletnicah in pomembnih dogodkih cesarske družine in velikih Slovencev, številne pa tudi zabavnega značaja.²⁰ Med najbolj zabavnimi so bili t. im. »*Kostumovani venčki*«, društveni večeri, kjer se ni plesalo, ampak sta čitalnični moški in mešani zbor prepevala različne pesmi.²¹

Strelec poroča, da je »za glasbeni del čitalničnih prireditev vzorno in redno skrbel krepki in navdušeni čitalnični zbor pod vodstvom dobrih vodij« ter da »so petje začeli gojiti hitro po ustanovitvi čitalnice.«²² Zborovsko petje je postalo intenzivnejše od leta 1880, ko je dr. Tomaž Romih, učitelj in režiser društvenih predstav, skupaj s pevovodjem Antonom Weixlerjem (bil je eden tistih, ki so sodelovali tudi z nemškimi društvi) uvedel redne vaje pevskega zbora.²³ Dr. Tomaž Romih je bil glasbeni zanesenjak, ki je uvidel vsestranski pomen čitalničnega petja in si prizadeval za kvaliteto izvajanja. Leto 1883 je bilo za sestav prelomno. Že februarja je bila v ptujskem

19 ZAP, fond MD, šk. 28, mapa MD-II 1/1, Načrt Besede 5. septembra 1864, Vabilo; Strelec, *Zgodovinske črtice o 'Narodni čitalnici v Ptuiju' povodom njene petindvajsetletnice*, 5–9.

20 Strelec, *Zgodovinske črtice o 'Narodni čitalnici v Ptuiju' povodom njene petindvajsetletnice*, 17–8.

21 Ibid.

22 Ibid., 19.

23 Ibid.

Narodnem domu slovesnost v spomin 125. obletnice rojstva Valentina Vodnika, kjer je zbor nastopil v moški in mešani zasedbi, posamezne točke pa so bile komornega značaja za violino, čelo in klavir.²⁴ Prireditelj je bila odmevna v širšem slovenskem prostoru, o njej je izjemno pohvalno poročal tudi *Slovenski narod*.²⁵ Uspešni nastopi in pozitivni odzivi strokovne in laične javnosti so spomladi leta 1884 znotraj ptujske Narodne čitalnice spodbudili nastanek *Slovenskega pevskega društva* s sedežem na Ptuj. ²⁶ Namen tega društva je bil spodbujati zborovsko petje na celotnem slovenskem narodnostnem prostoru in prirediti množične pevske nastope v podporo nacionalnim političnim ciljem. Združevalo je številne pridružene pevske zборе iz celotnega slovenskega prostora ter postalo reprezentativno telo in ponos slovenskega naroda.²⁷ Zaradi množičnosti in rodoljubnih ciljev so bili ti nastopi pravi slovenski tabori, s katerimi je društvo preseglo lokalni pomen. Število pevcev je vztrajno naraščalo in se povzpelo do 250 in več nastopajočih. V začetku so gojili predvsem moško petje, kmalu pa so vodili mešani zbori. Spored koncertov je ob zborovskem petju obsegal tudi orkestralne točke najetih vojaških in civilnih godb. Iz koncertnih programov je razvidno, da se v poustvarjalnosti niso usmerjali le v nacionalnost, temveč tudi v umetniško smer. K sodelovanju so pritegnili tudi znane slovenske osebnosti, kot je bil Fran Gerbič v vlogi zborovodje.²⁸ Zgovoren je tudi veliki koncert združenih pevskega društva z godbo na pihala »c. kr. 47. peš polka« iz Maribora leta 1886 pod vodstvom kapelnika Josefa Franza Wagnerja na dvorišču ptujskega minoritskega samostana. Spored je bil sestavljen izmenično za godbo in zbor. Godbeniki so igrali priredbe odlomkov iz oper in operet (G. Rossini, *Semiramide*; V. E. Nessler, *Der Trompeter von Säckingen*; J. Strauss, *Der Zigeunerbaron*) ter nekaj del manj znanih avtorjev. Ka-

24 ZAP, fond MD, šk. 28, mapa MD-II-1/1, »Vabilo k slavnosti, katero priredi tukajšna Čitalnica«, 10. 2. 1883. Ob zborovskih delih je spored obsegal skladbe za violino, violončelo in klavir (Josef Mehul, *Uvertura za gosli, čelo in klavir*; L. van Beethoven, *Simfonija št. 2 G-dur* za gosli, čelo in klavir štiročno; G. Ipavec, *O polnoči* za bas solo in klavirsko spremljavo) ter deklamacijo *V pepelnični noči* Simona Gregorčiča.

25 Anon., »Dopisi. Iz Ptuj«, *Slovenski narod* XVI, št. 45 (24. februar 1883): 2, <http://www.dlib.si/?URN=URN:NBN:SI:doc-MoEN9X5O>.

26 ZAP, fond Glasbena šola (dalje GŠ), šk. 1, mapa: Slovensko pevsko društvo v Ptuj, spis za leto 1884, Dopis, datiran z aprilom 1884.

27 Drago Hasl, *Zgodovina glasbene šole v Ptuj: K 40. obletnici slovenske glasbene šole* (Ptuj: s. n., 1959), 4.

28 Darja Koter, »Ustanovitev Slovenskega pevskega društva in njegov pomen za razvoj zborovskega petja na slovenskem Štajerskem do konca 19. stoletja«, v *Zborovska glasba in pevska društva ter njihov pomen v razvoju nacionalnih glasbenih kultur*, ur. Primož Kuret (Ljubljana: Festival, 2004), 87–101.

pelnik Wagner je bil razgledan mož in tudi skladatelj, na sporede je namreč uvrščal takrat najnovejša dela.²⁹ Da bi bili dogodki čim bolj glasbeno bogati in odmevni, je na pevskih slavnih sodelovala tudi goba ptujskega *Musikvereina*, kar prav tako priča o tem, da je glasba uspešno podirala nacionalne okope, kot to velja za slavnostni koncert leta 1894 ob deseti obletnici pevskega društva.³⁰

Med pomembnejšimi cilji pevskega društva so bili tudi razpisi za nove skladbe, s katerimi so Ptujčani uspešno spodbujali slovenske skladatelje k pisanju del za velike pevske manifestacije. Leta 1893 so na seji odbora sklenili, da

*naj se naprosijo skladatelji Benjamin Ipavic, zdravnik v Gradci, g. dr. Gustav Ipavic, zdravnik pri St. Juriju na južni železnici, g. Hrabroslav Volarič, učitelj v Devinu, g. Anton Nedved, prof. v pokoju v Ljubljani, Anton Foerster, regenschori v Ljubljani, Feliks Stegnar, učitelj v Ljubljani, in Stanko Pirnat, c.kr. notar v Zatičini, da zložijo kaj priličnega in primernega za prihodnji veliki koncert leta 1894, ko se bode obslužavala 10. obletnica obstanka Slovenskega pevskega društva.*³¹

S takšnimi razpisi je *Slovensko pevsko društvo* postavljalo koncertnim programom nova merila, ki so postopoma od narodnobuditeljskih prehajali v bolj umetniške. Tovrstna prizadevanja je spremljal tudi Matej Hubad, ki so ga člani odbora občasno zaprosili za korekture pri partiturah.³² Hubad je *Slovensko pevsko društvo* cenil in ga večkrat pohvalil, zato upravičeno domnevamo, da je postavilo temelje za ustanovitev velike slovenske pevske organizacije *Zveze slovenskih pevskih društev*, ki je nastala leta 1903 ob podpori ljubljanske Glasbene matice in jo je vodil Matej Hubad s podobnimi cilji, kot jih je gojilo društvo s sedežem na Ptuju.³³

29 ZAP, fond MD, šk. 28, mapa MD-II-1/1, Vabilo in spored koncerta Slovenskega pevskega društva, datum: 1. 8. 1886. Nesslerjev *Der Trompeter von Säkkingen* je nastal 1884. leta, Straussova opreta pa leto kasneje, kar zgovorno kaže na aktualnost koncertnega programa. Zborovske točke v prvih letih društva niso bile tako sveže.

30 ZAP, fond GŠ, šk. 1, mapa Slovensko pevsko društvo, leto 1894, rokopisni list, točka 4.

31 ZAP, fond GŠ, šk. 1, mapa Slovensko pevsko društvo, leto 1893, Zapisnik seje odbora z dne 28. 8. 1893.

32 ZAP, fond GŠ, šk. 1, mapa Slovensko pevsko društvo, leto 1894, Zahvala g. Arnejčiču in g. M. Hubadu, datum: 2. 5. 1894.

33 Koter, »Ustanovitev Slovenskega pevskega društva«, 97.

Prvi pevovodja Slovenskega pevskega društva s sedežem na Ptujju je bil Josip (Johann) Steinberger, pred tem kapelnik pihalne godbe ptujskega *Musikvereina*. Čeprav je bil nemškega rodu, je v čitalničnem krogu našel večji strokovni izziv. Odborniki so od novega glasbenega vodja veliko pričakovali in Steinberger je že oktobra istega leta v okviru čitalnice ustanovil glasbeno šolo, kjer je otroke članov društva poučeval v »godbi in petju«, kar je pomenilo v instrumentih in zborovskem petju. Društveno glasbeno šolo je vodil do septembra 1886, ko se mu je odprla boljša priložnost in je odšel na Dunaj.³⁴ Pevske vaje in glasbeno šolo je nato prevzel Čeh Anton Jiřka. Pod njegovim vodstvom je glasbena šola delovala do julija 1887, ko je dokončno usahnila.³⁵ Ugotavljamo, da je bila prva slovenska glasbena šola na Ptujju nekaj časa celo uspešna tekunica nemški šoli *Musikvereina*, obudili so jo šele po prvi svetovni vojni kot Mestno glasbeno šolo (pod tem imenom je delovala od 1919 do 1922).³⁶

Med pomembnejše akterje razvoja glasbenega šolstva in poustvarjanja na Ptujju sodi tudi glasbeno društvo *Pettauer Musikverein* (tudi *Musikverein*), ustanovljeno leta 1878, ki je tako kot druga združevalo kulturne in nacionalne oziroma politične cilje, ob tem pa razvijalo orkestralno dejavnost in glasbeno šolstvo, v čemer je bilo med vsemi najuspešnejše in dolgoročno najvplivnejše. Njegov pobudnik je bil trgovec Viktor Schulfink, velik ljubitelj glasbe in pianist, kar 32 let osrednja osebnost tega društva. Ustanovni člani so bili trgovci, posestniki, advokati, uradniki in nekaj obrtnikov, med njimi tudi ugledni slovenski intelektualci, in sicer dr. Josip Čuček, dr. Jakob Ploj, dr. Franc Jurtela, dr. Alojz Gregorič in Franc Šegula.³⁷ Društvo so podpirali ministrstvo za šolstvo, štajerski deželni zbor, ptujška mestna občina, Štajerska hranilnica v Gradcu, društvi *Deutscher Schulverein* in *Südmark*, Ptujška mestna hranilnica in drugi.³⁸ Njegov glavni namen je bil negovati instrumentalno in drugo glasbo, ustanoviti glasbeno šolo ter tako vzpostaviti sistematično glasbeno izobraževanje, ki naj bi pripomoglo k razvoju vseh oblik glasbenega življenja v mestu in okolici. Odborniki so imeli jasno vizijo razvoja društva, zato so mu kmalu priključili Mestno godbo (*Städtiche Musik Kapele Pettau*), v civilni obliki organizirano od leta 1855,

34 Strelec, *Zgodovinske črtice o „Narodni čitalnici v Ptujju“ povodom njene petindvajsetletnice*, 19.

35 Ibid.

36 Lidija Žgeč, *Viva la Musica. 130 let glasbenega šolstva na Ptujju 1878–2008* (Ptuj: Glasbena šola Karol Pahor, 2008), 17, 31.

37 Hasl, *Zgodovina glasbene šole v Ptujju*, 3, 4.

38 Ibid., 15.

ki je postala društveni sestav. V godbi so sodelovali glasbeniki iz mesta in okolice. Prvi kapelnik je postal Anton Stöckl (1850–1902) iz Ljubljane, kjer je pred tem vodil orkester slovenskega Dramatičnega društva in ljubljanski čitalnični pevski zbor. Na Ptujju je deloval štiri leta in med drugim uspešno vodil glasbeno šolo *Musikvereina*, kjer je poučeval violino in violončelo ter vodil ansamble. Dejaven je bil tudi pri ptujski čitalnici. Ker je veljal za odličnega in vsestranskega glasbenika, je bil nepogrešljiv na obeh nacionalnih straneh. Stöckl se je na Ptujju vsestransko izkazal, nastopi godbe pod njegovim vodstvom so postali prepoznavni in cenjeni tudi izven Ptujja. Na kapelnikovo povabilo so na ptujskih družabnih dogodkih ob večjih praznikih sodelovali tudi vabljeni instrumentalisti iz Gradca in v sodelovanju s Ptujčani v razširjenem sestavu izvajali dela C. M. von Webra, L. van Beethovna, W. A. Mozarta, F. von Flotowa in drugih. Na pomembnejših prireditvah so redno nastopali tudi pevci ptujkega *Männergesang Vereina*, komorni sestavi domačih glasbenikov iz vrst učiteljev in ljubiteljev ter posamezni domači ali gostujoči solisti, kar je pomenilo, da je bila ptujška glasbena scena tistega časa primerljiva z večjimi štajerskimi mesti, kot so bila Maribor, Gradec in Celje.³⁹ Po Stöcklovem odhodu v Zagreb, kjer je našel nove profesionalne izzive, so mesto kapelnika in učitelja (običajno v eni osebi) zasedali novi prišleki, večinoma iz nemških mest, pa tudi iz Banata, Češke, Poljske ... Posamezniki so na Ptujju ostali le za krajši čas, kar je društvu povzročalo številne težave.⁴⁰ Kljub temu je *Musikverein* ostajal glavni akter kulturnih dogodkov, kar se je posebno po zaslugi društvene godbe stopnjevalo do leta 1903, ko je prišlo do večje društvene krize. Godbeniki so se ponovno organizirali v samostojno poustvarjalno telo v obliki Mestne godbe (*Musikkappele*).⁴¹

Dva meseca po ustanovitvi *Musikvereina* je začela delovati tudi društvena glasbena šola, dejavna do leta 1921. Vanjo so se pretežno vpisovali otroci meščanov nemške narodnosti, pa tudi slovenskih staršev. Ravnateljska in učiteljska mesta je društvo razpisovalo v časopisu *Deutsche Musik – Verband Zeitung* v Pragi, razpise prostih delovnih mest pa so pošiljali tudi na glasbene šole po Nemčiji. V celotnem štiridesetletnem obdobju je *Musikverein* nameščal samo nemške ravnatelje in učitelje, edini izjemi sta

39 Darja Koter in Lidija Žgeč, *Ptujška (z)godba. Šest stoletij godbenega igranja na Ptujju in 150 let Pihalnega orkestra Ptuj* (Ptuj: Pihalni orkester, 2005), 32–3.

40 O kapelnikih Mestne godbe glej: Ibid., 32–41; o prvih letih delovanja ptujkega *Musikvereina* je najizčrpnije delo: Alenka Bagarič, »Ptujsko Glasbeno društvo v letih 1878–1882« (dipl., Univerza v Ljubljani, 1999).

41 Koter in Žgeč, *Ptujška (z)godba*, 36.

bila prvi ravnatelj Anton Stöckl (deloval med letoma 1878 in 1882) in Filip Emeršič (1890 do 1895), ki je pet let vodil oddelek pihal.⁴² Prvih pet let je pouk potekal skupinsko, kar je bila posledica skromne zasedenosti učnega osebja – poleg ravnatelja, ki je tudi poučeval in bil kapelnik godbe, so nastavljali zgolj pomožnega učitelja. Ne glede na možnosti se je število učencev povečevalo, z leti pa so razširjali tudi predmetnik ter pouku klavirja, violine in čela dodali petje. Šola je bila od začetkov uspešna še v poučevanju komornih zasedb in godalnega orkestra učencev, iz vrst ptujskih učiteljev pa je nastal tudi godalni kvartet. Kljub podpori različnih institucij in posameznih članov se je društvo v prvi polovici 80. let ubadalo z denarnimi in drugimi težavami, kar je povzročalo upad članstva v društvu in godbi, kriza pa se je odražala tudi v številu učencev glasbene šole. Temu je deloma botrovala tudi konkurenčna glasbena šola pri Narodni čitalnici.⁴³ Težave so reševali na več načinov, posebno srečno roko pa so imeli z izborom učitelja in ravnatelja Ericha Wolfa Degnerja (1858–1908), ki je na Ptuj deloval tri leta (1885–1888) in temeljito reorganiziral glasbeni pouk. Avstrijsko ministrstvo je glasbeni šoli ptujskega *Musikvereina* leta 1885 podelilo status javne šole in koncesijo. Degner je kot umetniški vodja ustanovo reformiral po vzoru glasbene šole iz Münchna, ki jo je v 60. letih 19. stoletja vodil sloviti skladatelj, dirigent in pianist Hans von Bülow. Ptujška šola je pod Degnerjem poleg že obstoječih predmetov uvedla še pouk kontrabasa, trobil in pihal, kot obvezno tudi glasbeno teorijo in zborovsko petje, harmonija je bila obvezni stranski predmet, zgodovina glasbe pa neobvezni stranski predmet. Pouk je potekal sedem let, glavna predmeta sta bila klavir in violina. Skladno z novimi možnostmi poučevanja in uspešnim vodenjem šole se je število učencev zelo povečalo, medtem ko je to povzročilo zaton glasbene šole pri Čitalnici. Degner je uvedel še eno pomembno novost, z letom 1885/86 so začeli izdajati letna šolska poročila, v katerih so ob statističnih podatkih objavljali tudi glasbenopedagoške razprave ter tako skrbeli za permanentno izobraževanje učiteljstva. Ta praksa je obveljala do šolskega leta 1915/16.⁴⁴

Musikverein je od druge polovice 80. let napredoval tudi v orkestralni praksi, saj je Degner vabil v goste instrumentaliste filharmoničnih društev iz Celja, Maribora in Gradca, kar je pripomoglo k temu, da so lahko izvajali obsežnejša instrumentalna dela. Kronisti poročajo, da so ti koncerti močno dvignili ugled ptujskega *Musikvereina*.⁴⁵ Degner je bil kot izjemno

42 Hasl, *Zgodovina glasbene šole v Ptuj*, 7.

43 Žgeč, *Viva la Musica*, 14–7.

44 Ibid., 18–9.

45 Ibid., 20.

uspešen vodja ustanove avgusta 1888 premeščen v glasbeno šolo v Gradec, po letu dni je napredoval v artističnega ravnatelja Štajerskega glasbenega društva (*Steiermarkischer Musikverein*), nato pa so ga namestili za ravnatelj in učitelja na visoki glasbeni šoli Weimar (*Grossherzogliche Musikschule in Weimar*).⁴⁶ Kljub premestitvi in napredovanju pa Degner ni prekinil stikov s Ptujčani, večkrat jim je pomagal z nasveti pri zaposlovanju in iskanju primernih učiteljev, ravnateljev in kapelnikov, ki so večinoma prihajali z Gradca in Weimarja. Ptujski *Musikverein* je Degnerja leta 1889 imenoval za častnega člana. Ob 25-letnici delovanja (1903) je šola za uspešno delovanje prejela priznanje Ministrstva za kulturo in šolstvo. Zadnji ravnatelj je bil dirigent Karl Etller iz Leipziga, ki je šolo vodil od leta 1910 do ukinitve glasbenega društva in njegove šole leta 1921.⁴⁷ Nemška glasbena šola je od druge polovice 19. stoletja vzgojila vrsto mladih glasbenikov, ki so se nato udeleževali v komornih, orkestralnih in zborovskih sestavih. Nič manj pomembni niso bili njeni učitelji in kapelniki, ki so v zadnjih desetletjih 19. stoletja in do konca prve svetovne vojne pomembno prispevali k rasti kulturnega življenja na Ptuj.

Ko govorimo o dejavniki, ki jim pritiče kulturno-izobraževalno poslanstvo na Ptuj v 19. stoletju, je potrebno omeniti tudi mestno godbo. Tradicija godbenega igranja je bila v tem okolju izjemna, saj sega v 14. stoletje, ko se glasbeniki z »donečo muziko« v slogu bucinistov oziroma trobilcev s pavkistom omenjajo kot del meščanske milice (t. im. *Burgermiliz*). Sestavi so se skozi stoletja spreminjali, namen pa je ostajal isti. Godbeniki s pihali, trobili in tolkali so v enotah brambovcev in nato meščanske garde v 17. in 18. stoletju spremljali vse pomembne mestne svečanosti. Po letu 1788 so avstrijske vojaške formacije doživele preobrat, nastali so meščanski lovski korpusi z obvezno godbo. Čeprav so zaradi vsestranske krize meščanske formacije ob koncu 30. let 19. stoletja razpustili, se godbeniki niso povsem razšli. Ob ustanovitvi Nacionalne garde leta 1848 in njenem razpustu tri leta kasneje je bilo v ptujskem štabu 16 godbenikov, kapelnik, bobnar in 14 *Hautoboistov*, kakor so sredi 19. stoletja po zgledu prejšnjih obdobjev imenovali zasedbo, ki je združevala flavte, klarinete, oboe, fagote, trobila in bobne. Spremenjene družbeno-politične razmere so vplivale tudi na godbene sestave in po marčni revoluciji so se številni prelevili v civilno organizirane mestne godbe. Ptujka je nastala leta 1855.⁴⁸ Tako kot drugod je

46 Hasl, *Zgodovina glasbene šole v Ptuj*, 10.

47 Žgeč, *Viva la Musica*, 21–6.

48 Koter in Žgeč, *Ptujka (z)godba*, 15–23.

bila nepogrešljiva pri vseh mestnih svečanostih, mestna občina pa je skrbela, da so imeli godbeniki tudi primerno redno zaposlitev, pogosto so bili občinski uradniki. Mestna godba je prirejala številne koncerte, še posebno, ko so meščani proti koncu stoletja v mestnem parku po vzoru večjih krajev postavili paviljon kot priljubljeno prizorišče kulturnih dogodkov.⁴⁹ Svojestven vrhunec glasbenih in drugih kulturnih dogodkov je bil v letu 1908, ko je bilo v mestnem gledališču kar 15 glasbeno-gledaliških predstav, 15 koncertov v različnih dvorinah ter okrog 40 koncertov godbe na pihala v mestnem parku.⁵⁰ Kot je bilo omenjeno, se je je godba leta 1878 priključila *Musikvereinu*. Poslej so se godbeniki večkrat združili z gostujočimi glasbeniki v salonski ali celo večji orkester ter izvajali takrat priljubljena orkestralna dela. Tako so se meščani ob skladbah za godbo seznanjali tudi z orkestralno glasbo starejših in aktualnih skladateljev, kar je bil velik kulturni napredek. Razmah poustvarjalnosti je narekoval razvoj glasbenega šolstva, saj sicer v godbah razširjeno neformalno poučevanje s prenašanjem znanja starejših na mlajše in velik angažma kapelnikov, ni bilo dovolj. Skozi 19. stoletje so se vse javne in društvene glasbene šole manjših krajev, kamor so sodila vsa slovenska mesta, ubadale s pomanjkanjem učiteljev za godbeno glasbila, zato poučevanje tovrstnih glasbil ni bilo kontinuirano in beležimo večletne presledke. Poleg pomanjkanja ustreznih učiteljev je bila težava še v tem, da so prenekateri starši poučevanje pihal in trobil podcenjevali, tovrstna glasbila pa v primerjavi s klavirjem in godali označevali za manj vredna. Ptujsko Mestno godbo so tudi na začetku 20. stoletja pestile težave, kapelniki so se pogosto menjavali, starostna meja članov se je dvigovala in ni bilo dovolj podmladka. Pomemben negativen dejavnik pa so bila tudi nacionalna trenja – ko so v sestavu prevladovali člani slovenske narodnosti, se je zmanjšalo število nemških članov in obratno.

V prizadevanjih, da bi zapolnili kadrovske vrzeli, so se na Ptuj do mislili prav posebne rešitve, ki je prinesla neprecenljiv napredek in uspeh. Leta 1908 so na pobudo takratnega ptujskega župana Josefa Orniga, ki je veljal za dobrega gospodarja in politika, ustanovili deški internat, v katerem bi za potrebe Mestne godbe izobraževali mlade godbenike. Predlog je doživel vsestransko podporo in nastal je vzgojno-izobraževalni dom *Knabenkapelle*, kjer sta potekali osnovna in glasbena šola. Pouk pihal in trobil je prevzel dolgoletni član mestne godbe in honorarni učitelj šole *Musikverein* Nicholas Schmidt. Že prvo leto so vpisali kar 36 dečkov osnovnošolske

49 Ibid., 31–2, 37.

50 Ibid., 41.

starosti, kar je bil odličen uspeh. Obiskovali so predmete osnovne šole ter imeli pouk godbenih instrumentov. Po končani osnovni šoli se izobraževanje dečkov ni končalo, v okviru iste ustanove so se številni usposabljali za različne obrtnike, ob tem pa kot obvezno obiskovali 3-letno glasbeno šolo. Tako so bili bodoči obrtniki do konca obrtne šole deležni sistematične glasbene vzgoje, kar je bil v tistem času svojstven unikum. Internat je imel svojo deško godbo, imenovano *Pettauer Knaben Kapelle*, ki je nastopala v domačem mestu in tudi drugod ter žela lepe uspehe. Njeni člani so pogosto igrali tudi z mestno godbo ter tako zapolnjevali članstvo, po končani učni dobi pa so številni postali stalni člani mestne godbe. Deško in mestno godbo je vodil isti kapelnik, med letoma 1908 in 1912 je bil to Josef Greil, sicer učitelj violine in klavirja v nemški glasbeni šoli.⁵¹ Njegov naslednik je bil Nicholas Schmidt (deloval v letu 1912/13), nato pa je kapelniško mesto prevzel Václav Engerer (deloval med letoma 1915 in 1924). Slednji je bil leta 1922 izvoljen za ravnatelja glasbene šole Glasbene matice Ptuj.⁵²

Za zaključek

Prva svetovna vojna je kulturno življenje na Ptujju precej ohromila, ne pa docela ustavila, zato so si meščani takoj po vojni prizadevali obuditi nemško glasbeno šolo *Musikvereina*, ob tem pa so julija 1919 ustanovili tudi novo slovensko glasbeno šolo, imenovano Mestna glasbena šola, ki je delovala pod okriljem občine. Njeni pobudniki so bili možje različnih poklicev in obeh narodnosti, kar je bilo na Ptujju sicer že tradicionalno. Slovenska glasbena šola je bila poleg ljubljanske matičine ena prvih, nastalih po zlomu Avstro-Ogrske monarhije na ozemlju sedanje Slovenije. Meščani so si prizadevali nemško in slovensko šolo združiti, do česar pa zaradi različnih pogledov in nacionalnih trenj ni prišlo. Leta 1921 so *Musikverein* ukiniteli, premoženje pa prenesli na mestno šolo.⁵³ Zanimanje staršev in otrok za slovensko šolo je bilo veliko, saj se je že leta 1919 vpisalo kar 173 otrok, večinoma h klavirju in violini, več kot 70 pa tudi k mladinskemu pevskemu zboru. Po ukinitvi nemške šole je število še naraščalo. Zaradi denarnih in kadrovskih težav ter pomanjkanja notnega gradiva in prostorske stiske, čemur občina ni bila kos, so v Mestni glasbeni šoli razmišljali o več možnih rešitvah. Da bi pridobili nove primerne učitelje, po izobrazbi primerljive s

51 Ibid., 40–1.

52 Ibid., 76–7.

53 Drago Hasl, *Petdesetletnica slovenske glasbene šole v Ptujju 1919–1969* (Ptuj: Šolska skupnost glasbene šole, 1969), 7.

tistimi v *Musikvereinu*, so se obrnili na ravnatelja ljubljanske Glasbene matice Mateja Hubada, ki jim je skušal pomagati s priporočili in nasveti. Pri tem pa kljub prizadevanjem niso bili dovolj uspešni, saj je bilo v tistem obdobju domačih usposobljenih učiteljev izredno malo. Zato so se obrnili tudi na praški konservatorij, tradicionalno povezanim s slovenskim kulturnim prostorom, in z njegovo pomočjo v naslednjih letih na Ptuj pritegnili kar nekaj učiteljev. Nekateri so ostali krajši čas, drugi so se v novem okolju asimilirali in ostali. Da bi dokazali strokovnost v najširšem smislu, je vodstvo ob koncu šolskega leta 1921 na Ptuj povabilo Mateja Hubada, da bi ocenil tako učitelje kot učence. Njegova ocena je bila spodbudna. Ob rednih šolskih produkcijah so organizirali tudi koncerte komornih sestavov iz vrst domačih učiteljev, k nastopom pa vabili še goste iz bližnjih mest. Šola si je prizadevala postati osrednja glasbeno-izobraževalna in koncertna ustanova v mestu. Večji napredek se je začel z letom 1922 z ustanovitvijo društva Glasbena matica Ptuj. To je bila povsem neodvisna ustanova z glasbeno šolo, ki ni bila podružnica ljubljanske Matice. Mestna šola je prenehala obstajati, vse dejavnosti so bile prenesene na Matico, ki je nadaljevala delo svojih predhodnic, zborovsko dejavnost *Männergesang Vereina*, zborovsko in izobraževalno delo Narodne čitalnice ter koncertno in izobraževalno poslanstvo *Musikvereina* in mestne godbe. Izvajala je pouk instrumentov, petja in glasbeno-teoretičnih predmetov, gojila pevske zbore od mladinskih do odraslih, komorno in ansambelsko igro, s prirejanjem koncertov domačih in gostujočih glasbenikov pa je postala tudi koncertna poslovalnica. Vse to se je še intenziviralo po letu 1926, ko je vodenje Glasbene matice in mesto ravnatelja glasbene šole prevzel violinist in skladatelj Karol Pahor. Pod njegovim vodstvom je prišlo do temeljite prenove vseh dejavnosti, šolskih in poustvarjalnih, pri čemer se je novi ravnatelj in umetniški vodja zborovskih, komornih in ansambelskih sestavov zgledoval po ljubljanski Glasbeni matici, ki je bila s svojimi dejavnostmi in uspešnim delovanjem tudi po prvi svetovni vojni vzor celotnemu slovenskemu prostoru.

Bibliografija

Arhivski viri

ZGODOVINSKI ARHIV PTUJ (ZAP):

Chronik von Pettau II 1886–1892. R-74 (Kronika II).

Chronik von Pettau vom 14.1. 1893 bis 1909. R-75 (Kronika IV).

Fond Muzejsko društvo, šk. 28, mapa MD-II-1/1, Čitalnica.

Fond Muzejsko društvo, šk. 38, dr. Fran Jurtela, *Spomini mojega življenja*.

Fond Glasbena šola, šk. 1, mapa Slovensko pevsko društvo v Ptuj.

Literatura

Bagarič, Alenka. »Ptujsko Glasbeno društvo v letih 1878–1882«. Dipl., Univerza v Ljubljani, 1999.

Hasl, Drago. *Zgodovina glasbene šole v Ptuj: K 40. obletnici slovenske glasbene šole*. Ptuj: s. n., 1959.

Hasl, Drago. *Petdesetletnica slovenske glasbene šole v Ptuj 1919–1969*. Ptuj: Šolska skupnost glasbene šole, 1969.

Jevremov, Blagoj. »Vpliv občinske politike na delovanje društev na Ptuj pred prvo svetovno vojno«. V *Ptujski zbornik IV*, urednik Jože Curk, 223–33. Maribor: Založba Obzorja, 1975.

Kolarič, Viktorija. »Društveno življenje v Ptuj 1870–1918«. Dipl., Pedagoška akademija Maribor, 1985.

Koter, Darja. »Ustanovitev Slovenskega pevskega društva in njegov pomen za razvoj zborovskega petja na slovenskem Štajerskem do konca 19. stoletja«. V *Zborovska glasba in pevska društva ter njihov pomen v razvoju nacionalnih glasbenih kultur*, urednik Primož Kuret, 87–101. Ljubljana: Festival, 2004.

Koter, Darja in Lidija Žgeč. *Ptujska (z)godba. Šest stoletij godbenega igranja na Ptuj in 150 let Pihalnega orkestra Ptuj*. Ptuj: Pihalni orkester, 2005.

Koter, Darja. »'Pettauer Männergesangverein' and its political and socio-cultural context«. V *Choregesang als Medium von Interkulturalität: Formen, Kanäle, Diskurse*, Band 3, urednik Erik Fischer, 241–58. Stuttgart: Franz Steiner Verlag, 2007.

Strelec, Ivan. *Zgodovinske črtice o 'Narodni čitalnici v Ptuj' povodom njene petindvajsetletnice*. Ptuj: Lastna založba Narodne čitalnice, 1889. <http://www.dlib.si/?URN=URN:NBN:SI:DOC-123CA1T3>.

Špendal, Manica. »Razvoj glasbenega življenja v Mariboru«. V *Maribor skozi stoletja. Razprave*, uredniki Jože Curk, Bruno Hartman in Jože Koropec, 643–61. Maribor: Obzorja, 1991.

Šuligoj, Ljubica. »Ptujška čitalnica in njen Narodni dom«. V *Celjski zbornik 1997*, urednik Janko Germadnik, 115–34. Celje: Osrednja knjižnica, 1997. <http://www.dlib.si/?URN=URN:NBN:SI:DOC-A8JWZAJX>.

Žgeč, Lidija. *Viva la Musica. 130 let glasbenega šolstva na Ptuj 1878–2008*. Ptuj: Glasbena šola Karol Pahor, 2008.

Periodika

Anon. »Dopisi. Iz Ptuja«. *Slovenski narod* XVI, št. 45 (24. februar 1883): 2–3. <http://www.dlib.si/?URN=URN:NBN:SI:doc-MoEN9X5O>.

Alič, Fran. »Nekdanja čitalnica in stari Narodni dom v Ptuj«. *Ptujski zbornik II*, št. 1 (1962): 253–66. <http://www.dlib.si/?URN=URN:NBN:SI:doc-L1SN38LA>.

Cvirn, Janez. »Politične razmere na Štajerskem v času vladavine grofa Taffeeja (1879–1893)«. *Časopis za zgodovino in narodopisje* 73, št. 1 (2002): 7–12.

Kolar, Nataša. »Narodnostne razmere na Ptuj med letoma 1860 in 1882«. *Časopis za zgodovino in narodopisje* 73, št. 1 (2002): 29–36.

Komljanec, Josip. »Ob proslavi petdesetletnice Narodne čitalnice v Ptuj«. *Ptujski list*, 7. september 1919.